

Välfärdsområdesreformen och rätten till vård på svenska

Språkorganisation i social- och hälsovården: att skapa en
språkligt välkomnande arbetsgemenskap inom vård och omsorg

Novia 16.11.2023

Specialsakkunnig Christine Kotzev, Svenska Finlands folkting

Vad är Folktinget?

- Regleras i *lag om Svenska Finlands folkting* (1331/2003) → lagstadgad organisation
- Politiskt samarbetsorgan som verkar över partigränserna.
- Främjar den svenskspråkiga befolkningens rättigheter och bevakar att de språkliga rättigheterna tillgodoses.
  - Betyder i praktiken att vi bedriver påverkansarbete för svenskan i Finland. Vi gör framställningar och skrivelser om frågor som berör de språkliga rättigheterna, hörs som sakkunniga, skriver utlåtanden i remissrundor om ny lagstiftning, deltar i arbetsgrupper och sprider information.
- Folktingets, Kommunförbundets och Hyvils VPS-arbetsgrupp (Vård på svenska) har följt med och samarbetat kring vårdreformen sedan december 2019.

Tvåspråkiga välfärdsområden

- Ansvaret för social- och hälsovården, sjukvården och räddningsväsendet överfördes från kommunerna till 21 nya välfärdsområden och Helsingfors stad 1.1.2023.
- Sju tvåspråkiga välfärdsområden (+ Helsingfors stad och HUS) ska ordna social- och hälsovård på både finska och svenska, så att kunderna kan välja om de vill ha sin service på finska eller svenska.
- De tvåspråkiga områdena är:
  - Mellersta Österbotten
  - Österbotten
  - Egentliga Finland
  - Västra Nyland
  - Vanda-Kervo
  - Östra Nyland
  - Kymmenedalen
  - (Helsingfors stad och HUS)

Vad betyder indelningen i välfärdsområden för den svenskspråkiga servicen?

- Möjligheter:
  - Bredare axlar ger tillgång till mer expertis, personal och ett större befolkningsunderlag, vilket kan göra det lättare att bygga upp svenskspråkiga servicekedjor. Bättre utnyttjande av personalens språkkunskaper.
    - Förutsätter systematisk planering av svenskspråkiga servicestrukturer
- Utmaningar:
  - Den svenskspråkiga befolkningen har procentuellt sett blivit väldigt liten i några områden, vilket inverkar på befolkningens påverkansmöjligheter samt ordnandet av den svenskspråkiga servicen.
  - Risk för att svenskspråkig verksamhet ”bakas in” i finskspråkiga förvaltningshelheter.
    - Ökat behov av språkplanering i både organisation och förvaltning
    - Nationalspråksnämndens roll viktig; ska bevaka tillgången på tjänster för den språkliga minoriteten

Grundläggande lagstiftning om rätten till vård på finska och svenska

Finlands grundlag

- 17 § 2 mom: *Det allmänna skall tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhälleliga behov enligt lika grunder.*

Språklagen

- 10 §: *I kontakter med statliga myndigheter, tvåspråkiga myndigheter i välfärdsområden och tvåspråkiga myndigheter i välfärdssammanslutningar samt tvåspråkiga kommunala myndigheter har var och en rätt att använda finska eller svenska. Myndigheterna ska dessutom ordna möjlighet för den som ska höras i ett ärende att bli hörd på sitt eget språk, finska eller svenska.*

Lagen om ordnande av social- och hälsovård

- 5 §: *Social- och hälsovård ska i tvåspråkiga välfärdsområdets område ordnas på både finska och svenska så att kunderna blir betjänade på det språk de väljer, antingen finska eller svenska.*

Språkliga skyldigheter för tvåspråkiga välfärdsområden

- Tvåspråkiga välfärdsområden = offentliga vårdanordnare → tvåspråkig myndighet som omfattas av språklagen
- Tvåspråkiga välfärdsområden har en skyldighet att erbjuda likvärdig service på finska och svenska. Detta gäller även privata serviceproducenter som tillhandahåller offentliga tjänster.
- Alla anställda måste inte kunna båda språken lika bra – det är på välfärdsområdets ansvar att utreda sin personals språkkunskaper, att ställa tillräckliga språkkunskapskrav på tjänsterna och att se till att språkkunnig personal finns på de tjänster där det behövs.
- Det är välfärdsområdets skyldighet att planera servicen och arbetsscheman så att service på båda språken kan förverkligas – dygnet runt!

Tvåspråkig förvaltning och organisation

- Likvärdig service på finska och svenska förutsätter tvåspråkiga organisationsstrukturer och en systematisk språkplanering.
- Tvåspråkigheten bör genomsyra hela förvaltningen och organisationen;
  - Styrdokument, t.ex. förvaltningsstadga och strategi
  - Organisering av svensk verksamhet, t.ex. svenska enheter
  - Parallell planering av finsk- och svenskspråkig service
  - Personalpolitiska åtgärder, t.ex. språkkurser, språktillägg
- Obs: språklagen riktar sig till individen (kunden/patienten), dvs. inte till anställda. Organisationen bestämmer det interna arbetsspråket.
  - Hur beakta de svenskspråkiga anställda?

Vad innebär rätten till vård på svenska *i praktiken?*

- Den tvåspråkiga myndighetens skyldighet att erbjuda likvärdig service på finska och svenska omfattar muntlig, skriftlig och digital kontakt.
- Myndigheten ska betjäna personen utifrån personens eget språkval och får inte be personen att byta språk.
- Myndigheten ska i sin verksamhet självmant se till att individens språkliga rättigheter förverkligas i praktiken. Personen ska få service på sitt eget språk utan att särskilt behöva begära det.
- Service på eget språk innebär att myndigheten **använder** personens språk.
- Tolkning får **inte** användas mellan finska och svenska på en tvåspråkig myndighet!
- All information som tvåspråkiga myndigheter riktar till allmänheten ska ges på finska och svenska. Väsentlig information ska ges samtidigt på båda språken.

Vad kan man göra om man inte fått vård på sitt eget språk?

- Ge **respons** till enheten där du varit kund. Ofta finns det elektroniska responssystem som kan användas.
- Om du inte är nöjd med servicen kan du göra en **anmärkning** till enhetens ansvarsperson.
- Du kan vända dig till **patientombudsmannen/socialombudsmannen** vid enheten för att få information och råd om hur du ska gå till väga om du inte fått service på ditt eget språk.
- Om du vill att en **utomstående aktör** utreder ditt ärende, finns det olika övervakande myndigheter du kan vända dig till:
  - Regionförvaltningsverket, Valvira
  - Diskrimineringsombudsmannen (DO)
  - Justitieombudsmannen (JO), Justitiekanslern (JK)

Tack!

christine.kotzev@folktinget.fi